

Отже, у повісті «Захар Беркут» І. Франко не випадково звів воєдино різні характери персонажів: мудрий Захар Беркут, який уособлює ідеального наставника громади; мужній і справедливий Максим, що представляє вправного воїна й стратега, вірного й коханого чоловіка; ідеалізований жіночий образ Мирослави – сміливої дівчини, що не зрадила Батьківщину, переступивши навіть батьківську волю. Саме такі національні типи творять модель ідеального громадського життя, заґрунтовану в історичне минуле свого народу та національну ідентичність зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисюк І. Невичерпність атома / упорядк. Та передм. Т. Пастуха. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 419 с.
2. Франко І. Я. Борислав сміється. Захар Беркут: Повісті. Львів: Каменяр, 1990. 352 с.

*Птиць Зоряна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
zorianaptyts@ukr.net
Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
Бородіца Світлана*

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ «ПРОПАЛА ГРАМОТА» ОДНОЙМЕННОГО ЛІТЕРАТУРНОГО УГРУПОВАННЯ

У кінці 1980-х – на початку 1990-х років поетичний гурт «Пропала грамота», заснований київськими поетами Юрком Позаяком, Віктором Недоступом та Семеном Либонем, впевнено представив нові аспекти національного письменства. Молоді поети творили в іронічному, бурлескно-травестійному стилі. Існує припущення, що добираючи назву для угруповання, митці свідомо орієнтувалися на гоголівський досвід. У 1991 році угруповання

видало однойменну збірку, яка засвідчила, що автори групи «Пропала грамота», виступаючи під кумедними прізвиськами і вигадуючи літературні маски, відступають від нав'язаного політикою тодішньої влади бачення мистецтва, тим самим відображаючи своє розуміння поезії. «В українській літературі з'явився надзвичайно цікавий феномен, пролунав вибух бомби, прилетіло ще одне НЛО; щоправда, поки що українська література поставилася досить однозначно до цього непересічного факту...» [1, с. 148]. Алюзією на таке твердження є слова з поезії Юрка Позаяка: «І глибоко було плювати / На чудеса всі ті досвітні» [2, с. 20].

Особливою у збірці постає художня мова, наповнена самоіронією, гротеском, епатажем. З погляду поетичного новаторства група творила тематичні простори, яким традиційна українська поезія не приділяла уваги. Так, провідною темою київських поетів був складний, суперечливий світ молоді міської людини, яка залишилась на самоті як із власними проблемами, так і з проблемами свого народу. У цьому абсурдному світі нерозривно поєдналися страх і сміх, скепсис і надія, іронія і романтизм, пасивність і боротьба.

Найбільш гротескним, замаскованим, а тому і вразливим серед трьох учасників літературного гурту вважають Юрка Позаяка. Безжальною і часто злісною виступає іронія в поета. М. Розумний зазначає, що серія «Колекція поетів» завдала сміливого удару, якого давно вже не отримував український Парнас: «...цей ляпас призначався не комусь конкретно, а поетичному «я» в будь-якій іпостасі» [3, с. 78]. Витончені аристократичні манери є характерними для іронічного Юрка Позаяка, «але ніхто більше від нього не кепкує з «кристалічно елітарних аборигенів вищих сфер» [3, с. 78]. Поет, так би мовити, втішає «гурманів від стилістики», адже йому притаманне віртуозне володіння мовою, «а на додаток ще й посолонцювати скабрезністю». Серед віршів Юрка Позаяка можна простежити тенденцію таких, що написані від першої особи, про себе. Малювати карикатури на себе – улюблена справа автора, адже традиційно своя персона цікавить поетів найбільше.

Ще одним різновидом карнавальної маски Юрка Позаяка є образ кийівського молодика – «тридцятилітнього Буратіно»: «...веселий, гарний, дерев'яний Країни Дурнів патріот» [2, с. 16]; сентиментального денді – «Прощай! Тобі я залишаю димок Герцеговини флор» [2, с. 19].

Прикладів неприйняття, виштовхування, пародіювання офіційно усталених жанрових форм, банальних стереотипів мислення чи нав'язаних ідеологічних схем простежуємо чимало у творчості усіх учасників «Пропалої грамоти». Так, їхні вірші дають чітке уявлення, якою має бути поезія. Наприклад, Юрко Позаяк досить тонко відчуває фальшивість інтонацій, схованих представниками влади.

Англійські фрази, французькі співзвучності, вульгаризми, суржик домінують у мовній стихії Семена Либоня (як-от «Щя на хату к нам на чай»). Авторіві характерна прямолінійність, бо навколо себе він знаходить зовсім небагато привабливого. Можливо, на те є власні, з одного боку, а з іншого, – об'єктивні причини. Одна з них висловлена безапеляційно: «Всі істини / Описані / Літопис повний вщертъ» [2, с. 64].

Загалом Семен Либонь досить дотепно глузує зі світу. Водночас можна простежити, що і йому інколи буває скрутно від цього нонсенсного урбаністичного світу. За своєю натурою він видається «найсмурнішим» з усіх трьох поетів, бо лексика Семена Либоня найбільш «занижена». Він найчастіше використовує суржик та іншомовні слова порівняно з Віктором Недоступом і Юрком Позаяком. Так, у його «Нонсенсїтницях (1, 2)» простежуємо словесну гру, абсурдність як домінантний чинник сучасного світу: «Нїсенїтниця / Нонсенс знітїтьсѧ / Sanssensниточки / Сен – Санс – лебїдочка» [2, с. 65].

А в постмодерністському арсеналі поетичної творчості Віктора Недоступа є два «Ноктюрни», що вражають простими словами – єдино подібним, виправданим первісним змістом і загалом непідробною щирістю. Автор настільки захоплений, що наче сам починає відступати перед випадковим вибухом правди в поезії. Як тільки-но поет починає добирати слова

про Київ, з'являються «мій брате», «кладовище де поховано мого батька», «це слава Богові Київ». Тоді щирі, наївні, дитячі інтонації переповнюють поета.

Найрозхитаніша, а досить часто взагалі відсутня структурна цілісність віршів представників «Пропалої грамоти». У цьому контексті для їхньої поезії властива тотальна недбалість до вислову, відсутність як такого стилю, а це може відштовхнути читачів і вплинути на їхнє сприйняття творчого доробку українських постмодерністів. Семен Либонь чудово розумів це, але хотів бути собою і не збирався ставати «українським Малларме». М. Розумний тут вчасно підкреслює і нагадує читачам, що в природі не існує Семена Либоня, адже це авторська маска і черговий гоголівський персонаж. У цьому випадку важко знайти причину, що наштовхнула того, хто за цією маскою, підібрати саме такий творчий імідж. Семен Либонь відводить у поезії чимало місця жартам, проте вони «над силу», так би мовити, висловлені крізь зуби.

Проаналізувавши творчий доробок поетів «Пропалої грамоти», попри спільні постмодерністські ознаки, можна відзначити творчу рису кожного: Юрко Позаяк зачаровує можливостями пластики мови, Віктор Недоступ підкорює енергетикою, а Семен Либонь має куртуазний стиль самозамилування в мові, який мало хто здатен відтворити. Пишучи авангардну поезію, використовуючи вуличні фразеологізми, навіть брутальні слова, молоді автори віддавали перевагу класичним поетичним формам (медитаціям, елегіям та ін.). Ревізуючи їх, вони прагнули порушити літературні табу, строгу структуру вірша, зруйнувати його милозвучність. Поети сміливо утверджували рольову лірику, де персонажами були хіпі, бомжі, порушники радянських (пострадянських) норм життя та правопорядку. Поетична творчість митців «Пропалої грамоти» наповнена мовною поліфонією, пародійною стихією сучасного їм міста. Відтак Київ – один із головних ліричних героїв, переважно лише до нього поети ставляться з глибокою пошаною. Сарказм, іронія, гумор, весела гра слів і смислів – постмодерністська художня палітра, якою відзначається збірка «Пропала грамота» талановитих київських поетів Юрка Позаяка, Віктора Недоступа та Семена Либоня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Москалець К. Діти з майданів (Група «Пропала грамота»). *Сучасність*. 1992. №5. С. 148-150.
2. Позаяк Ю. В., Недоступ В. І., Либонь О. Л. Пропала грамота: поезії. Київ: Радянський письменник, 1991. 102 с.
3. Розумний М. Уроки самоіронії (Група «Пропала грамота»). *Слово і час*. 1992. №7. С. 77-79.

Сапіщук Марічка,
 здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
 Тернопільський національний педагогічний
 університет імені Володимира Гнатюка,
marichka.sapischuk2005@gmail.com
Науковий керівник:
 кандидат філологічних наук, доцент
Бородіца Світлана

ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ ПОСТАТІ М. ЛЕОНТОВИЧА В РОМАНІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ПРИЛЕТІЛА ЛАСТІВОЧКА»

Українська література початку ХХІ століття представляє творчість справжніх майстрів українського слова (Ю. Винничук, М. Гримич, О. Забужко, М. Матіос, Ю. Щербак, В. Шкляр та ін.). Дослідження їхніх творчих надбань вимагають глибокої зосередженості та читацького розуміння, адже саме цей літературний період вносить корективи у традиційне сприйняття художнього тексту. Воно зазнає суттєвих змін під впливом трансформації жанрів, експериментів зі стилем, глибшого зображення внутрішнього світу персонажів. Прикладом такого літературного «перевороту» є роман І. Роздобудько «Прилетіла ластівочка», в якому письменниця акцентує увагу читача на проблемі художнього осмислення видатної постаті – Миколи Леонтовича, котрий є головним персонажем твору.